

31. ГАКО, ф. 3050, оп. 1, спр. 195. Сведения о погромах в Глуховском уез., м. Конотопе и с. Репок Черниговской губ., организованных бандою Галахова, Деникинцами и друг. и списки убитых во время погромов, 1921–1922 гг.

32. Глуховская жизнь – Глухов. – № 66. – 1917

33. Известия Глуховского Уездного Совета рабочих и крестьянских депутатов – Глухов. – № 1. – 1917.

Условные сокращения

ГАРФ – Государственный архив Российской Федерации
 ГАСО – Государственный архив Сумской области
 ГАЧО – Государственный архив Черниговской области
 РГАДА – Российский государственный архив древних актов
 РГИА – Российский государственный исторический архив
 ЦГИАК – Центральный государственный исторический архив, г. Киев

Назарова В.В. Історія виникнення і розвитку єврейської громади міста Глухова

У статті на основі документальних джерел представлені у хронологічному порядку всі етапи формування єврейської громади м. Глухова, від передумов її виникнення до 191 року. Багато архівних і документальних джерел, використаних при написанні статті, вводяться до наукового обігу вперше.

Ключові слова: Глухів, євреї, іудаїзм, кагал, єврейська громада, синагога, закони про євреїв.

Nazarova V.V. History of creation and evolution of Jewish community of Glukhov town

The article, based on documentary sources, tells about chronological order all the stages of the formation of the Jewish community of Glukhov, from the prerequisites of its origin until 1917. Many archival and documentary sources used in writing this article are introduced into scientific circulation for the first time.

Key words: Glukhov, Jews, Judaism, kahal, Jewish community, synagogue, laws about Jews.

22.02.2019 р.

УДК 271.2-523.42(477.51–25)-722.5–9«180/182»

О.М. Ванжула

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ШТАТІВ ДУХОВЕНСТВА ЧЕРНІГІВСЬКОГО СПАСО-ПРЕОБРАЖЕНСЬКОГО СОБОРУ НА ПОЧАТКУ ХІХ ст.

У статті проаналізовані зміни джерел утримання та особливості формування штатів соборного духовенства чернігівського Спасо-Преображенського собору на тлі складних суспільно-економічних трансформацій, що відбувались у суспільстві на зламі ХVIII–ХІХ ст. Розглянуті причини зростання ролі собору у міському середовищі та зміни в статусі кафедрального духовенства у зазначений історичний період.

Ключові слова: Спасо-Преображенський собор, Чернігів, соборне духовенство, священнослужителі, протоіерей, штатне утримання.

Чернігівський Спасо-Преображенський собор (ХІ ст.) має давню історію та унікальні архітектурно-мистецькі особливості, які завжди привертала пильну увагу дослідників. Проте, тема кафедрального духовенства, яке у ХІХ – на початку ХХ ст. належало до духовної еліти чернігівської єпархії, його роль у міському соціумі за-

лишається маловивченою. Стислі дані про окремих його представників були наведені в історико-краєзнавчих розвідках ХІХ ст. [1]. Тривалий час вивчення персоналій православного духовенства не вписувалось в ідеологічно обмежену атеїстичну марксистську парадигму історичних знань, адже служителі культу були представниками «клерикальної верхівки» суспільства. Сучасні науковці поступово повертають із забуття імена найкращих представників соборного духовенства ХІХ – початку ХХ ст., які мали неабиякі здобутки у вивченні сакральної історії Чернігово-Сіверщини та відігравали провідну роль у загальноєпархіальному житті, просвітницькій та місіонерській діяльності [2]. Вивчення теми кафедрального духовенства було розпочато нами у книзі «Спас Чернігівський» та відповідних тематичних статтях [3]. Мета даної розвідки – розгляд змін в системі утримання кафедрального духовенства та особливостях формування штатів соборних священнослужителів Спасо-Преображенського собору на тлі складних суспільно-економічних трансформацій, що відбувались після остаточної інкорпорації Гетьманщини до складу Російської імперії.

Спасо-Преображенський собор протягом століть відігравав провідну комунікативну роль у житті стародавнього Чернігова. Традиційно він був центром суспільного та духовного життя міста, а відтак служба у першому храмі єпархії завжди була доволі почесною для представників чернігівського духовенства. З давньоруського часу собор мав свої маєтності та єпископську кафедру. За часів Гетьманщини Спасо-Преображенський собор зберігав вагомое значення у житті полкового міста. Навіть на гербі Чернігова ХVIII ст. було зображено сюжет Преображення Господнього [4, с. 72]. У соборі присягали козаки та службовці, проходили урочисті церемонії. Упродовж першої половини ХVIII ст. чітко прослідковувалась тенденція до зростання штатів соборного духовенства: від шести (1739 р.) до 10 осіб (1743 р.) [5, с. 260]. Соборні протопопи традиційно мали найбільші статки серед духовенства Чернігівського полку. Зокрема, соборний протопіп Спасо-Преображенського собору Григорій Максимович був єдиним представником духовенства, який мав посполитих і підсусідків, великий власний двір у Чернігові та входив до трійки найзаможніших протопопів Чернігівського полку [6, с. 24–25]. Донька Г. Максимовича – Тетяна – стала дружиною наступного протопіпа чернігівського Спасо-Преображенського собору Іоанна Левицького, що свідчило про певну спадковість у подібних призначеннях [5, с. 261]. Ім'я спритного протопіпа неодноразово згадувалось під час розглядання майнових земельних справ [7, с. 438]. Не менш заможним був соборний священник Григорій Іванович Єнько, який належав до відомої чернігівської родини. Аналіз сповідних відомостей Спасо-Преображенського собору першої половини ХVIII ст. надає можливість стверджувати, що храм мав найчисельніший штат та найбільшу церковну парафію в Чернігові. На середину ХVIII ст. до нього було приписано

103 двори, в яких проживало 734 особи: 333 чоловіки та 401 жінка [5, с. 260–261]. Згідно із давньою українською традицією місцеві парафії у Гетьманщині обирали своїх власних священників. У випадку смерті або звільнення парафіяльного пастиря громада обирала на його місце місцевого дяка або студента Київської академії, якого потім висвячував єпископ [8, с. 203]. Поряд із місцевими претендентами у пошуках вакантних парафій подорожувала з місця на місце велика кількість священників і студентів Київської академії, Чернігівського або Харківського колегіумів. Ці різноманітні кандидати клопотали перед місцевими парафіями про прийняття на службу і, якщо їх обирали, потрапляли в повну залежність від громад, де вони служили [8, с. 203].

Втім, ситуація кардинально змінилась у другій половині XVIII ст., що на пряму було пов'язано із складними суспільно-політичними процесами, які відбувались в країні. Інкorporація Гетьманщини до складу Російської імперії поступово призвела до ліквідації залишків козацької автономії та українських державних інституцій, уніфікації всіх сфер життя українського суспільства. Руїнувалась й традиційна для Гетьманщини система утримання церковних парафій. Церкви втрачали свої споконвічні маєтності, що призводило до зубожіння духовенства та храмів.

Крім глобальних змін, що відбувались в країні в цілому, значним фактором погіршення економічного стану Чернігова стала руйнівна пожежа 1750 р., яка знищила більшість споруд дерев'яної забудови на території чернігівської фортеці, в тому числі й садиби соборних парафіян. Пожежа завдала значних пошкоджень Спасо-Преображенському собору. Занепад соборної парафії засвідчував соборний протопіп Іоанн Левицький в донесенні на запит Комісії з церковних маєтностей Святішого Синоду (1778 р.) [5, с. 262]. За даними Левицького, штати соборного духовенства зменшилися втричі, адже залишилися «три токмо священнослужители: я, нижеименованный, другой священник викарный – Василий Дурский, да третий дьякон – Леонтий Галицкий, церковнослужителей же действительных и угодных нет» [9, арк. 2]. Собор втратив свої маєтності, а пожертви у недільні та святкові дні «доброохотных даятелей от шести до десяти копеек кошельковых денег, коих на просфоры, на вино, на ладан не может быть довольно» [9, арк. 2]. Отже, прибутки соборного причету становили «самобеднейшие парафиальные за христианские требы доходы и милостыни» [9, арк. 2].

Таким чином, входження до складу Російської імперії кардинально змінило релігійний простір українських земель. Як приклад, чернігівський Спасо-Преображенський собор втратив сталі джерела утримання та провідне значення у міському середовищі. Традиція відносної національно-церковної автономії відійшла у минуле, а сама церква у провінціях колишньої Гетьманщини стала покірною служницею імперії, адже російське самодержавство, вилучивши на користь держави маєтності українських церков та монастирів, підірвало матеріальну основу існу-

вання церкви як самостійної та самодостатньої суспільної інституції. Як підсумок, підкорення церкви державі стало першопричиною реалізованої російською владою церковної секуляризації.

Втрату маєтностей українських церков та монастирів російський уряд вирішив компенсувати так званним «штатним утриманням». В країні було запроваджено церковну структуру за військовим зразком. Штатне утримання архієрейських кафедр відповідало так званому «імперському рейтингу» [10, с. 78]. Всі єпархії імперії були розділені на класи відповідно до політико-канонічної значущості єпархій та за давності архієрейських кафедр. За штатним розписом визначали обсяг фінансування єпархіального духовенства. Чернігівська єпархія у загальноімперській ієрархії архієрейських кафедр Російської імперії належала до другого класу. Як наслідок, штатне утримання духовенства новгородського першокласного Софійського собору (XI ст.) було втричі більшим ніж чернігівського другокласного Спасо-Преображенського (XI ст.), хоча останній мав не меншу канонічну значущість та історичну давність [1, с. 46]. Втім, навіть на початку XIX ст. прибутки протоієрея Спасо-Преображенського собору поступалися річному утриманню диякона новгородського Софійського собору [3, с. 54–55].

Спасо-Преображенський собор у 1799 р. отримав штатне утримання та статус кафедрального. Відтепер його матеріальне забезпечення залежало не від місцевого церковного керівництва, не від волі вірян, а від самодержавної влади. На початку XIX ст. до «холодного» Спасо-Преображенського були приписані «теплий» Борисоглібський собор (XII ст.) та дзвіниця (сучасна будівля Колегіуму XVII–XVIII ст.). Обидва храми мали спільну ризницю, архів, майно та штатне утримання. За штатним розписом (1799 р.) у соборі служили 20 осіб: 1 протоієрей, 1 ключар, 4 священники, 1 протодиякон, 3 диякони, 2 іподиякони, 2 псаломщики, 2 паламарі, 3 охоронця, 1 просфорник [1, с. 46–47]. Після проведення масштабних ремонтних робіт у 1791–1796 рр. та у 1818–1824 рр. храм поступово повернув собі статусність, адже Спасо-Преображенський та Борисоглібський собори з дзвіницею були головними спорудами нової Плац-Парадної площі губернського значення. Не останню роль у зростанні престижності служіння у кафедральному соборі відгравало значно більше штатне утримання поміж інших церков Чернігівської єпархії.

Кількість служителів собору на зламі XVIII–XIX ст. постійно змінювалась, зростали прибутки соборного духовенства. Динаміку зростання річного штатного утримання соборних священнослужителів демонструють наступні цифри: від 700 руб. (1799 р.) до 2035 руб. (1822 р.) [1, с. 46–47]. За штатним розписом 1826 р. черговий раз збільшились прибутки кафедральних священнослужителів: кафедральному протоієрею – до 600 руб. на рік, ключарю – 500 руб., священникам – 400 руб., дияконам – 300 руб., псаломщикам та паламарям – 200 руб., дзвонарям та про-

сфорникам – 150 руб. [11, арк. 61]. Саме цей фактор обумовив конкуренцію поміж чернігівського духовенства. Доволі показовою була справа про призначення на вакансію протоієрея Спасо-Преображенського собору, що тривала упродовж 1824–1825 рр. Після смерті соборного протоієрея Іоанна Єленєва (1755–1824), який прослужив в соборі двадцять чотири роки [12, с. 68], розгорнулася гостра «конкурентна» боротьба за отримання престижної та гарно оплачуваної для провінційного Чернігова штатної одиниці. Ймовірно це призначення кануло б в літу як безліч інших подібних наказів та формулярних списків духовенства Чернігівської єпархії, якби один з претендентів не мав високих покровителів у Санкт-Петербурзі.

Серед кандидатів на вакансію були два священники кафедрального собору: досвідчений Трохим Данилевський (54 років) та зять померлого протоієрея І. Єленєва – Петро Шишов (36 років). Два інших були не менш відомими в місті: протоієрей чернігівської Вознесенської церкви Олександр Огієвський-Охотський (37 років) та професор Чернігівської духовної семінарії, магістр Іван Меркулов (32 років) [13]. Петро Шишов, зять померлого протоієрея Іоанна Єленєва, вихованець Чернігівської духовної семінарії та законовчитель Чернігівської чоловічої гімназії, сподівався отримати цю штатну одиницю. Він був першим помічником І. Єленєва, який опікувався завершенням ремонту старовинного собору та був автором проекту нового стінопису. П. Шишов у листі до чернігівського архієпископа Лаврентія (Бакшевського) аргументував можливість свого призначення не лише бездоганною п'ятнадцятирічною службою в соборі, але й необхідністю утримувати свою тещу, вдову померлого Єленєва, яка залишилася після смерті чоловіка без усіляких коштів [13, арк. 7].

Другий претендент на вакансію – Іван Меркулов – на відміну від всіх інших був етнічним росіянином. Випускник Московської духовної академії зі ступенем кандидата «с непосредственным правом на магистерство» розпочав в 1820 р. працювати наставником з історичних наук у Чернігівській духовній семінарії [13, арк. 8]. Згодом І. Меркулов виявив бажання прийняти духовний сан. Через два роки він вже обіймав посаду професора філософських наук та плекав надію зайняти місце кафедрального протоієрея [13, арк. 8].

Третім кандидатом на вакансію був священник Спасо-Преображенського собору Трохим Данилевський. Він навчався в Київській академії (до класу риторики), мав гарний голос, був обізнаний в нотних співах, а відтак, своє служіння розпочав соборним регентом. У 1802 р. він став кафедральним священником Спасо-Преображенського собору. Саме Т. Данилевський мав високих покровителів у Санкт-Петербурзі, адже декілька років поспіль, за дорученням керівництва єпархії, набирал малолітніх півчих до імператорського двору. Відтак, 28 вересня 1824 р. на адресу чернігівського архієпископа Лаврентія надійшов лист від таємного радника князя Олександра Миколайовича Голіцина із клопотанням про призначення Т. Да-

нилевського на протоієрейську вакансію в Спасо-Преображенський собор. Особливо наголошувалось, що 13 хлопчиків, нещодавно відібраних священником для імператорського хору, мали необхідні вокальні здібності. Імператор особисто віддячив Т. Данилевському, подарувавши йому золотий годинник [13, арк. 1–2].

Через два місяці на адресу чернігівського архієпископа надійшов черговий лист-клопотання від митрополита Новгородського і Санкт-Петербурзького Серафима (Глаголевського) за дорученням Обер-прокурора Святішого Синоду князя Петра Сергійовича Мещерського, де наполягалось на призначенні Т. Данилевського на зазначену вакансію. Проте чернігівський архієпископ мав власну позицію з цього питання. У відповіді митрополиту він наголосив, що крім Т. Данилевського були ще три не менш достойні кандидатури [13, арк. 26–27]. Задля підтвердження своєї позиції він надав послужні списки всіх чотирьох претендентів. Крім того виявилось, що Т. Данилевський серед соборних священників мав не дуже гарну репутацію людини, яка несумлінно виконувала свої службові обов'язки. Ключар Спасо-Преображенського собору Адріан Павлов у рапорті до чернігівського архієпископа наголошував на постійній «небрежності в священнослужительской обязанности» з боку Т. Данилевського [13, арк. 32]. Часто-густо Трохим Данилевський пропускав богослужіння, навіть у святкові дні, відмовлявся одягати святкове облачення, посилаючись на свій привілейований статус, завдяки зв'язкам із можновладцями із Санкт-Петербурга. Пихатість, постійна конфліктність, грубість у відносинах із священнослужителями, неповага до керівництва єпархії створили йому негативний імідж серед місцевого духовенства. Неврівноважений характер священнослужителя в повній мірі відчували на собі й близькі родичі. Доволі резонансною в місті була історія 1816 р. щодо втечі рідного сина Т. Данилевського із батьківського дома.

Малолітній син священника Адріан Данилевський, який працював канцелярським службовцем у Чернігівській казенній палаті, доволі часто зазнавав побиття з боку гарячкуватого батька. Рятуючись від жорсткого поводження, хлопець разом із військовими втік до Глухова [14, арк. 1]. Прихистив Адріана генерал-майор Ф.І. Мосолов, який неодноразово бачив юнака в резиденції чернігівського віце-губернатора із ознаками побиття. Генерал-майор Ф.І. Мосолов у відповідь на скаргу розгніваного батька про незаконне вивезення сина до Глухова наголошував, що юнак забажав перейти на військову службу, жалючись на жорстоке ставлення з боку рідного батька. Військовий на власні очі побачив «бывшие тогда на лице его боевые знаки, которые произошли и часто происходят от побоев отца его» [14, арк. 4]. Він забрав Адріана до Глухова після усного узгодження цього питання із чернігівським віце-губернатором. Трохим Данилевський особисто їздив до Глухова, щоб повернути втікача.

Отже, на думку чернігівського архієпископа Лаврентія, кандидатура Т. Данилевського ані за своїми службовими,

ані за людськими якостями не відповідала званню протоієрея першого храму єпархії. Відтак, найбільш гідною архієпископ вважав кандидатуру протоієрея Олександра Огієвського-Охотського, уродженця с. Талалаївка Ніжинського повіту. Він був вихованцем Чернігівської духовної семінарії та Київської духовної академії. Після завершення навчання в академії (1811 р.) О. Огієвський-Охотський розпочав викладати в Чернігівській духовній семінарії єврейську та французьку мови. Через три роки його призначили на посаду префекта, у 1818 р. – економа, а пізніше – ректора семінарії [15, арк. 1–2]. Отця Олександра у 1818 р. було рукопокладено в сані священника, а в 1820 р. – протоієрея чернігівської Вознесенської церкви [15, арк. 1–2]. Блискучий проповідник, талановитий викладач користувався повагою з боку єпархіального керівництва та мешканців міста. Однак, щоб догодити «дописувачам» із Санкт-Петербурга, архієпископ запропонував Т. Данилевському штатну протоієрейську вакансію на вибір в інших чернігівських церквах: Воскресенській або в Миколаївській. Обер-прокурор Святішого Синоду П. Мещерський подякував за позитивне вирішення питання. Однак запропоновані вакансії не задовольнили вередливого Т. Данилевського, який забажав залишитись у Спасо-Преображенському соборі, неподалік якого мав власне житло [13, арк. 23]. У такий спосіб, завдяки непохитній позиції чернігівського архієпископа, на вакансію кафедрального протоієрея було призначено більш сумлінного священнослужителя, який тридцять чотири роки свого життя (1825–1859 рр.) прослужив в Спасо-Преображенському соборі.

Отже, «історія одного призначення» наочно ілюструє зміни релігійного простору, коли православна церква в межах колишньої Гетьманщини адміністративним шляхом була остаточно інтегрована в російське державне православ'я. Українські єпархії перейшли під владу Синоду і цивільних урядів. У церкви вилучили маєтності, що зробило духовенство більш залежним від держави, тобто українське духовенство фактично перетворилося на державних службовців. Хоча священники були поза межами державної системи оплати, вони стали однаково залежними як від ласки архієпископа, так і від втручання у призначення російських можновладців. Кількість священників та інших церковних службовців визначалася державою, як, зрештою, і фінансове забезпечення церкви.

ПОСИЛАННЯ

1. Филарет (Гумилевский Д. Г.) Историко-статистическое описание Черниговской епархии. [В 7 кн.]. Кн. 5. Губ. город Чернигов. Уездъ: Черниговский, Козелецкий, Суражский, Кролевецкий и Остерский / [Филарет, архиепископ Черниг. и Нежин., и др.]. – Чернигов: Земская тип., 1874. – 443 с.

2. Гейда О.С. Андрій Іванович Страдомський – маловідомий історик Чернігівщини / Ольга Гейда // Сіверянський літопис. – 2003. – № 5–6. – С. 82–85; Гейда О. Хто був автором семитомного опису Чернігівської єпархії? / О.С. Гейда // УІЖ. – 2010. – № 2. – С. 179–189; Тарасенко О. Щоденник протоієрея Андрія Страдомського як джерело з історії Чернігівської єпархії / Олександр Тарасенко // Сіверянський літопис. – 2013. – № 2. – С. 42–58; Блакитний М. Олександр Єфимов – церковний і громадський діяч, забутий історик Чернігівщини (за матеріалами церковної періодики Чер-

нігівської єпархії кінця XIX – початку XX ст.) / Максим Блакитний // Сіверянський літопис. – 2015. – № 2. – С. 129–137.

3. Спас Чернігівський: 975-річчю першої писемної згадки про Спас собор у Чернігові...присвяч. / [авт. кол.: А. Доценко (кер.) та ін.]. – Чернігів: Десна Поліграф, 2011. – 191 с; Ванжула О.М. Протоієрей Спасо-Преображенського собору другої половини XIX ст. / Олена Ванжула // Чернігівські старожитності : зб. наук. пр. – Чернігів: Десна Поліграф. 2012. – Вип. 1(4). – С. 23–30; Ванжула О.М. Священнослужителі Чернігівського кафедрального собору – дослідники історії Троїцько-Іллінського монастиря // Олена Ванжула // Чернігівські старожитності: зб. наук. пр. – Чернігів: Десна Поліграф, 2016. – Вип. 4(7). – С. 22–30; Ванжула О.М. Священнослужителі чернігівського Спасо-Преображенського собору XIX – початку XX ст. // Карнабідівські читання : зб. наук. пр. – Чернігів: Десна Поліграф, 2017. – Вип. 1–3. – С. 245–260. Ім'я

4. Леп'явко С.А. Чернігів. Історія міста / Сергій Леп'явко. – К.: Темпора, 2012. – 432 с.

5. Ванжула О.М. Чернігівський Спасо-Преображенський собор у міському середовищі XVIII ст. / О.М. Ванжула // Сіверщина в історії України: зб. наук. пр. – Київ-Глухів: Вид-во Центру пам'яткознавства НАН України, 2016. – Вип. № 9. – С. 259–263.

6. Кривошея В.В. Чернігівський полк як адміністративно-територіальна одиниця козацько-гетьманської держави / В.В. Кривошея // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 83 (№ 4). – С. 16–25.

7. Кривошея В.В. Заповіді козацької старшини Гетьманщини: кількість, географія / В.В. Кривошея, О.В. Кривошея // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріж. Нац. ун-ту. – 2010, вип. XXVIII. – С. 335–442.

8. Когут Зенон. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини, 1760–1830. – К.: Основи, 1996. – 317 с.

9. Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО), ф. 679, оп. 4, спр. 310, 11 арк.

10. Тарасенко О.Ф. Колективний портрет чернігівських правлячих архієреїв XIX – початку XX ст. / Олександр Тарасенко // Сіверянський літопис. – 2015. – № 1. – С. 78–88.

11. ДАЧО, ф. 679, оп. 10, спр. 511.

12. Гейда О.С. Історичний опис чернігівського Спасо-Преображенського собору протоієрея Іоанна Єленева / Ольга Гейда // Чернігівські старожитності: зб. наук. пр. – Чернігів: Десна Поліграф. – 2012. – Вип. 1(4). – С. 67–72.

13. ДАЧО, ф. 679, оп. 2, спр. 3732, 34 арк.

14. ДАЧО, ф. 679, оп. 4, спр. 1172, 4 арк.

15. ДАЧО, ф. 679, оп. 2, спр. 4287, 4 арк.

Ванжула Е.Н. Некоторые аспекты процесса формирования штатов духовенства черниговского Спасо-Преображенского собора в начале XIX в.

В статье проанализированы изменения в материальном обеспечении и особенностях формирования штатов соборного духовенства черниговского Спасо-Преображенского собора на фоне сложных социально-экономических трансформаций, происходивших в обществе на рубеже XVIII–XIX вв. Рассмотрены причины роста значимости собора в городском социуме и изменения в статусе кафедрального духовенства в упомянутый исторический период.

Ключевые слова: Спасо-Преображенский собор, Чернигов, соборное духовенство, священнослужители, протоиереи, штатное содержание.

Vanzhula O. M. Some aspects of the process of formation of staff of the clergy of the Transfiguration of Our Savior cathedral in Chernihiv at the beginning of the 19th century

The article analyzes the changes of the sources of supplying and staff formation features of the Cathedral of the Transfiguration of Our Savior in Chernihiv on the back of complex socio-economic transformations that happened at the boundary between the 18th and 19th centuries. It describes main factors that caused the rise of the cathedral's role in municipal society and the cathedral clergy status changes during the above mentioned period.

Key words: the Cathedral of the Transfiguration of Our Savior, Chernihiv, cathedral clergy, archpriest, priests, Chernihiv, regular maintenance.

20.02.2019 p.

